

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Trefniadau Archwilio Mewnol Cynghorau Tref a Chymuned yng Nghymru



WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU



Rwyf wedi paratoi a chyhoeddi'r adroddiad hwn yn unol â
Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Roedd tîm astudiaeth Swyddfa Archwilio Cymru yn cynnwys Ian Hughes, Emma Woodcock,
Anwen Worthy ac Deryck Evans o dan gyfarwyddyd Anthony Barrett.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol o'r Cynulliad Cenedlaethol ac o lywodraeth. Mae'n archwilio ac yn ardystio cyfrifon Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus sy'n gysylltiedig â hi ac a noddir ganddi, gan gynnwys cyrff y GIG. Mae ganddo'r pŵer i gyflwyno adroddiadau i'r Cynulliad Cenedlaethol ar ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y defnydd a wna'r sefydliadau hynny o'u hadnoddau wrth gyflawni eu swyddogaethau, a sut y gallent wella'r defnydd hwnnw.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, mae'n cynnal astudiaethau gwerth am arian mewn llywodraeth leol ac yn arolygu cydymffurfiaeth gydag anghenion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sydd yn fwrdd statudol wedi'i sefydlu ar gyfer y nod hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2018

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys y logos) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng. Os byddwch yn ei aildefnyddio, rhaid i chi ei aildefnyddio'n gywir ac nid mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid rhoi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle nodwyd deunydd hawlfraint unrhyw drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Am fwy o wybodaeth, neu os ydych angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau mewn ffurf ac/neu iaith wahanol, cysylltwch â ni drwy ffonio 029 2032 0500 neu drwy e-bostio post@archwilio.cymru. Rydym yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Gallwch ysgrifennu atom hefyd, yn Gymraeg neu'n Saesneg, a byddwn yn ymateb yn yr iaith rydych chi wedi ei defnyddio. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Cynnwys

Cynnwys	3
Adroddiad Cryno	4
Prif Ganfyddiadau	5
1 Ni allem benderfynu a oedd trefniadau archwilio mewnol yn eu lle ar gyfer tua un o bob deg cyngor yn ein sampl	6
2 Nid oes gan un o bob pum cyngor yn ein sampl archwilydd mewnol sy'n ddigon annibynnol	11
3 Mae gan dwy ran o dair o gynghorau yn ein sampl gylch gorchwyl annigonol â'u harchwilydd mewnol	13
4 Roedd casgliadau'r archwiliad mewnol yn anghywir yn un o bob tri chyngor a samplwyd	15
5 Mae yna anghysondebau yn y broses adrodd ar archwilio mewnol yn flynyddol	19
6 Nid oedd y rhan fwyaf o'r cynghorau yn ein sampl yn nodi'n ffurfiol sut maent yn mynd i'r afael ag argymhellion ynghylch archwilio mewnol	22
7 Roedd traean o'r archwilwyr mewnol y cyfwelwyd â hwy yn teimlo y byddai profion ychwanegol ac arweiniad ynglŷn â chodi ffioedd yn fuddiol	24
Atodiadau	28
Atodiad 1 – Ein Dulliau Gweithredu wrth Archwilio	28
Atodiad 2 – Llinell amser ar gyfer Ceisiadau am Wybodaeth yn ystod yr Astudiaeth	32
Atodiad 3 – Arfer Da – Cylch Gorchwyl	33
Atodiad 4 – Arfer Da – Rhaglen Waith	36
Atodiad 5 – Adrfer Da – Cynllun Gweithredu	40
Atodiad 6 – Arfer Da – Adroddiad Archwilio	41

Adroddiad Cryno

Am beth mae'r adolygiad hwn yn sôn

- 1 Mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 yn nodi bod yn rhaid i gynghorau tref a chymuned gynnal trefniadau digonol ac effeithiol o archwilio mewnol o'u cofnodion cyfrifyddu a'u system o reoli mewnol.
- 2 Yn y 10 mlynedd diwethaf, cafwyd sawl achos o gynghorau cymuned yn achosi colled i'r pwrs cyhoeddus oherwydd methiannau sylweddol o ran rheolaeth ariannol a llywodraethiant. Mewn rhai achosion, twyll a lladrad oedd yn gyfrifol am hyn. Er bod y symiau dan sylw yn fach o'u cymharu â chyfanswm gwariant cyhoeddus yng Nghymru, maent yn sylweddol i'r cymunedau unigol dan sylw a gellid fod wedi'u hosgoi pe byddai trefniadau archwilio mewnol effeithiol yn eu lle.
- 3 Yn y rhan fwyaf o'r achosion hyn, mae'r archwilydd allanol wedi canfod problemau gyda chwmpas a digonolrwydd y gwaith a wnaed gan archwiliad mewnol. Mae archwilydd allanol yn aml yn nodi bod archwilydd mewnol yn cael eu penodi gan glerc y cyngor heb fawr o fewnbwn, arolygiaeth neu gysylltiad o'r cyngor ei hun. Mewn nifer fach o achosion a gofnodwyd, mae hyn wedi arwain at glercod yn ffugio bodolaeth archwiliad mewnol.
- 4 Yn ei adroddiad ar gyfrifon 2015-16 Cynghorau Tref a Chymuned yng Nghymru, cyfeiriodd yr Archwilydd Cyffredinol at y casgliadau anghyson a dynnwyd gan archwilydd mewnol ac allanol mewn perthynas â materion penodol fel pennu cyllidebau.
- 5 Mae trefniadau archwilio statudol yr Archwilydd Cyffredinol yn seiliedig ar sicrwydd cyfyngedig sy'n gymesur i faint y sector. Mae'r archwiliad sicrwydd cyfyngedig yn mynd i'r afael â dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol drwy dair elfen allweddol:
 - prawf cydymffurfio yn erbyn gofynion y datganiad blynyddol;
 - lefel uchel o adolygiad dadansoddol o'r wybodaeth ariannol a gwybodaeth arall a ddarperir i'r archwilydd; a
 - adolygiad o'r datganiad llywodraethu blynyddol deuran a ddarperir gan y corff a'r adroddiad ategol gan ei archwilydd mewnol.
- 6 Fodd bynnag, wrth bennu'r trefniadau hyn, tybir bod gan gynghorau drefniadau archwilio mewnol digonol ac effeithiol yn eu lle. Mae yna risg i enw da gweithdrefn yr Archwilydd Cyffredinol os gwelir bod problemau sylweddol fel twyll, yn ogystal â pheri i'r cyhoedd golli hyder yn y cynghorau dan sylw.

7 Mae **Atodiad 1** yn nodi ein dulliau gweithredu wrth archwilio.

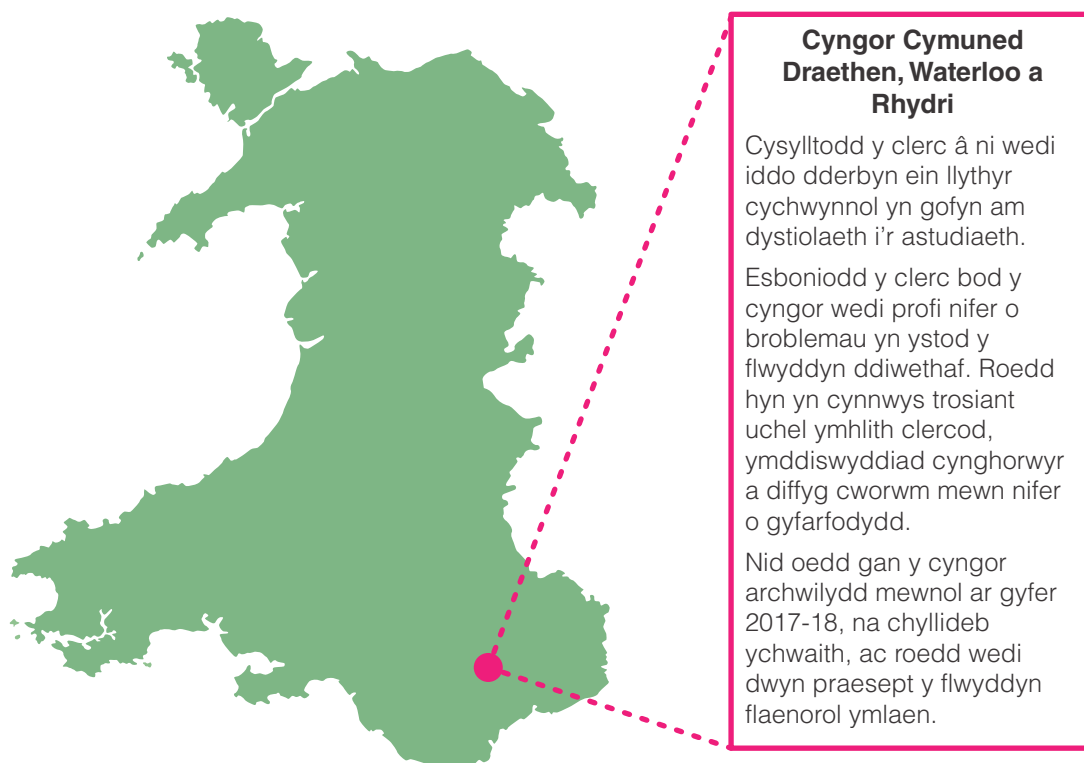
Prif Ganfyddiadau

- 8 Mae'r negeseuon yn yr astudiaeth hon yn gyson gyda nifer cynyddol yr achosion o lywodraethiant gwael a welwyd mewn cynghorau cymuned, sydd wedi ysgogi nifer o adroddiadau er budd y cyhoedd argymhellion statudol yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Mae **Rheolaeth Ariannol a Llywodraethiant yng Nghynghorau Tref a Chymuned 2017-18** wedi darparu manylion pellach am yr adroddiadau er budd y cyhoedd a'r argymhellion statudol a gyhoeddwyd yn ystod 2018.
- 9 Mae ein prif ganfyddiadau, yn seiliedig ar sampl o 113 o 735 cyngor tref a chymuned Cymru, fel a ganlyn:
- ni allem benderfynu a oedd trefniadau archwilio mewnol yn eu lle ar gyfer tua un o bob deg cyngor yn ein sampl;
 - nid oes gan un o bob pum cyngor yn ein sampl archwilydd mewnol sy'n ddigon annibynnol;
 - mae gan ddwy ran o dair o gynghorau yn ein sampl gylch gorchwyl annigynol â'u harchwilydd mewnol;
 - roedd casgliadau'r archwiliad mewnol yn anghywir yn un o bob tri chyngor a samplwyd;
 - mae yna anghysondebau yn y broses adrodd ar archwilio mewnol yn flynyddol;
 - nid oedd y rhan fwyaf o'r cynghorau yn ein sampl yn nodi'n ffurfiol sut maent yn mynd i'r afael ag argymhellion ynghylch archwilio mewnol; a
 - roedd traean o'r archwilwyr mewnol y cyfwelwyd â hwy yn teimlo y byddai profion ychwanegol ac arweiniad ynglŷn â chodi ffioedd yn fuddiol.
- 10 Fel y nodwyd yn **Rheolaeth Ariannol a Llywodraethiant yng Nghynghorau Tref a Chymuned 2017-18**, bydd yr Archwilydd Cyffredinol yn adolygu'r trefniadau archwilio ar gyfer y sector yn ystod 2019-20. Bydd yr adroddiad hwn ar archwilio mewnol yn darparu tystiolaeth i'r adolygiad hwnnw.

Rhan 1 – Ni allem benderfynu a oedd trefniadau archwilio mewnol yn eu lle ar gyfer tua un o bob deg cyngor yn ein sampl

- 1.1 Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi pennu trefniadau archwilio statudol sy'n gymesur i faint y sector. Fodd bynnag, wrth bennu'r trefniadau hyn, tybir bod gan holl gynghorau drefniadau archwilio mewnol digonol ac effeithiol yn eu lle.
- 1.2 Wrth gynnal yr adolygiad, bu inni gysylltu â 113 o 735 cyngor cymuned Cymru gan ofyn iddynt ddarparu manylion cyswllt eu harchwilydd mewnol. Ymatebodd clercc Cyngor Cymuned Draethen, Waterloo a Rhydri ar unwaith gan nodi nad oedd gan y Cyngor archwilydd mewnol. Dyma'r unig cyngor yn ein sampl heb archwilydd mewnol. Mae **Arddangosyn 1** yn egluro sefyllfa'r cyngor yn fanylach.

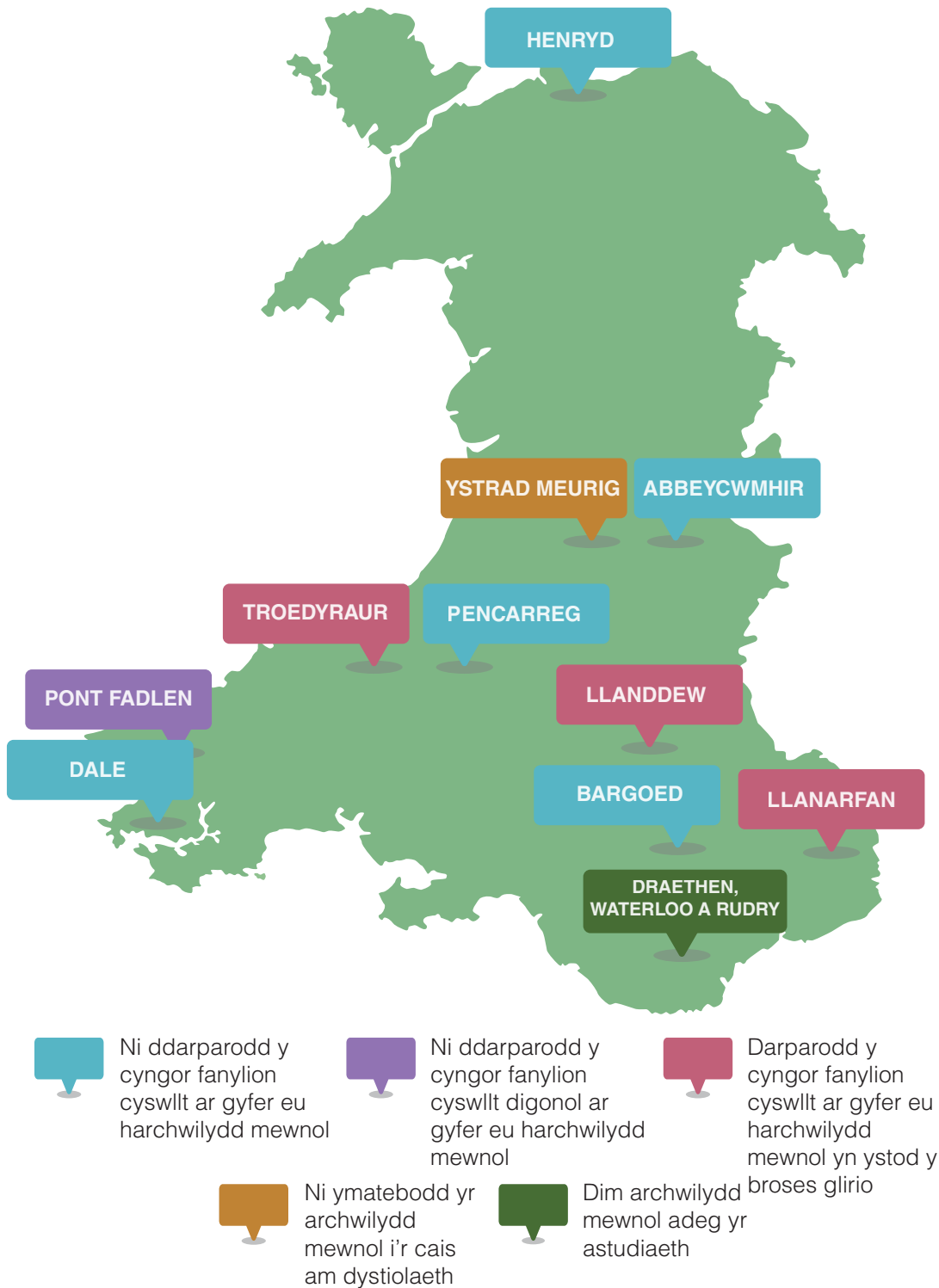
Arddangosyn 1: Ileoliad Cyngor Draethen, Waterloo a Rhydri a'r wybodaeth a ddarparwyd gan y clercc



Ffynhonnell: Ymateb a ddarparwyd i holiadur Swyddfa Archwilio Cymru gan Clercc Cyngor Draethen, Waterloo a Rhydri

- 1.3 O'r 112 cyngor arall a samplwyd, nid oeddem yn gallu cysylltu â deg o'r archwilwyr mewnol. Gellir rhannu'r deg achos o ddiffyg cyswllt fel a ganlyn:
- ni ymatebodd pump chyngor yn ein sampl i'n hastudiaeth, ac ni roddwyd manylion cyswllt eu harchwilwyr mewnol i ni;
 - darparodd dri chyngor ymateb i'r astudiaeth, gan gynnwys manylion cyswllt eu harchwilwyr mewnol, yn ystod y broses glirio allanol yn Rhagfyr 2018;
 - ni ddarparodd un cyngor fanylion cyswllt digonol ar gyfer eu harchwilydd mewnol; a
 - ni ymatebodd un archwilydd mewnol i'n cais am dystiolaeth.
- 1.4 Ni allem felly gael sicrwydd bod gan y cynghorau hyn unrhyw drefniadau archwilio mewnol yn eu lle.
- 1.5 Mae **Arddangosyn 2** yn dangos cynghorau yn ein sampl nad oedd modd cysylltu â'u harchwilydd mewnol.

Arddangosyn 2: y cynghorau yn ein sampl na allem benderfynu a oedd trefniadau archwilio mewnol yn eu lle



Ffynhonnell: Ymatebion a ddarparwyd i Swyddfa Archwilio Cymru

- 1.6 Mae **Astudiaeth Achos 1** yn darparu manylion pellach sy'n tanlinellu'r anawsterau a wynebwyd gan y tîm archwilio.

Astudiaeth Achos 1: Cyngor Cymuned Pontfadlen – manylion cyswllt cyfyngedig ar gyfer yr archwilydd mewnol

Nid oedd archwilydd mewnol arferol y cyngor ar gael ar gyfer 2017-18, felly defnyddiodd y cyngor archwilydd mewnol newydd. Canfuwyd yr archwilydd newydd ar fyr rybudd ond roedd yn meddu ar gymwysterau ariannol. Rhoddwyd manylion cyswllt yr archwilydd i ni; enw a rhif ffôn symudol.

Ar ôl ceisio cysylltu â'r archwilydd sawl tro, gan gynnwys gadael negeseuon, bu inni ofyn i'r clerc am fanylion cyswllt pellach (gan gynnwys cyfeiriad post a chyfeiriad e-bost). Fodd bynnag, nid yw'r clerc wedi gallu eu darparu, ac nid yw'r archwilydd mewnol wedi ymateb i'n negeseuon.



Ffynhonnell: Ymateb i holiadur Swyddfa Archwilio Cymru

- 1.7 Mae methiant cyngorau ac archwilwyr mewnol i ymateb (gweler **Arddangosyn 2**) yn arbennig o siomedig ac yn mynd yn groes i hawliau mynediad yr Archwilydd Cyffredinol o dan Adran 52 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004. Mae'r Ddeddf hon yn nodi bod gan Archwilydd Cyffredinol Cymru, neu archwilwyr yn gweithio ar ei ran, hawl mynediad at bob dogfen sy'n berthnasol i gorff sy'n destun archwiliad. Mae'r ddeddfwriaeth hon yn gymwys i gynghorau tref a chymuned, clercod ac archwilwyr mewnol.
- 1.8 O ystyried diffyg sicrwydd yr Archwilydd Cyffredinol ynghylch trefniadau archwilio mewnol y cynghorau a ddangosir yn **Arddangosyn 2**, bydd yn ystyried y cynghorau hynny'n gyrff risg uchel o 2018-19 ymlaen.
- 1.9 Roedd hefyd achosion lle methodd cynghorau ac archwilwyr mewnol yn ein sampl ddarparu'r wybodaeth y gwnaethom ofyn amdani. Mae'r rhain wedi'u rhestru yn **Arddangosyn 3** isod. Mae'r amserlen ar gyfer cysylltu â'r cynghorau a'r archwilwyr mewnol a oedd yn rhan o'r sampl i'w gweld yn **Atodiad 2**.

Arddangosyn 3: cynghorau ac archwilwyr mewnol sydd wedi cyflwyno gwybodaeth anghyflawn ar gyfer archwilio.

Cynghorau sydd heb ddarparu'r holl wybodaeth y gofynnwyd amdani
<ul style="list-style-type: none">• Cyngor Cymuned Coedpoeth• Cyngor Cymuned Maentwrog• Cyngor Cymuned Pontfadlen• Cyngor Cymuned Rhiwabon
Cynghorau yr oeddem wedi cysylltu gyda'u harchwilydd mewnol, ond nad oeddynt wedi ymateb i'n cais am wybodaeth
<ul style="list-style-type: none">• Cyngor Cymuned Llanwddyn
Cynghorau yr oedd yr archwilydd mewnol wedi nodi fod ganddynt bapurau gweithio, ond nad oeddynt wedi'u darparu
<ul style="list-style-type: none">• Cyngor Cymuned Aberffraw• Cyngor Cymuned Abermiwl a Llandysul• Cyngor Cymuned Bodedern• Cyngor Cymuned Pentraeth
Cynghorau yr oedd y cyngor neu'r archwilydd mewnol wedi darparu'r wybodaeth y gofynnwyd amdani yn ystod y broses glirio yn Rhagfyr 2018
<ul style="list-style-type: none">• Cyngor Cymuned Honddu Isaf• Cyngor Cymuned Llanllwni

Ffynhonnell: gwybodaeth a dderbyniwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru

1.10 Mae'r methiant i ddarparu gwybodaeth i'r astudiaeth hon yn gyson gydag anawsterau cyffredinol o ran caffael gwybodaeth gan gynghorau tref a chymuned. Mae **Rheoli Ariannol a Llywodraethu mewn Cynghorau Tref a Chymuned 2017-18** hefyd yn tynnu sylw at ddiffygion o ran cyflwyno gwybodaeth ar gyfer archwiliad.

Rhan 2 – Nid oes gan un o bob pum cyngor yn ein sampl archwilydd mewnol sy'n ddigon annibynnol

- 2.1 Mae Llywodraethu ac Atebolrwydd i Gyngorau Lleol yng Nghymru: Canllaw i Ymarferwyr (Canllaw Ymarferwyr) yn nodi pryd na fyddai archwilydd mewnol yn ddigon annibynnol. Mae'r amgylchiadau hyn yn cynnwys lle mae'r archwilydd mewnol:
- a yn gysylltiedig â rolau rheoli neu weinyddu'r cyngor, er enghraifft, os ydynt hefyd yn gynghorydd;
 - b yn cynorthwyo gyda threfniadau cadw cyfrifon neu baratoi'r cyfrifon;
 - c yn cynnig cyngor ar reolaethau a gweithdrefnau ariannol y cyngor
- 2.2 Byddai'r ffaith bod yr archwilydd mewnol yn gyfaill neu'n berthynas i'r clerc, neu gynghorwyr eraill, yn fygythiad ychwanegol i annibyniaeth yr archwilydd. Byddai hyn yn peryglu annibyniaeth yr archwilydd oherwydd gallent fod yn llai tebygol o godi problemau a ganfuwyd, ac yn fwy tebygol o ymddiried yn yr esboniadau a roddwyd gan y clerc neu'r cyngor heb graffu priodol. Byddai posibilid hefyd o gydgyllwynio rhwng yr archwilydd a'r clerc.
- 2.3 Mae **Astudiaeth Achos 2** yn rhoi enghraifft o archwilydd nad ydym yn ystyried ei fod yn ddigon annibynnol.

Astudiaeth Achos 2: Cyngor Cymuned Llandeilo Ferwallt – diffyg annibyniaeth yr archwilydd mewnol

Manylion

Digon annibynnol

Mae'r archwilydd mewnol sy'n meddu ar gymhwyster Cymdeithas y Technegwyr Cyfrifyddu yn gyfaill i glerc y cyngor.



Mae hi'n cynorthwyo i gwblhau cysoniadau banc misol y cyngor ac yn gwirio llyfrau arian parod y cyngor.



Mae hi hefyd yn cynorthwyo i baratoi cyfrifon blynyddol y cyngor a ffurflenni TAW, yn ogystal ag ymgymryd ag unrhyw ddyletswyddau swyddfa cyffredinol dan gyfarwyddyd y clerc.



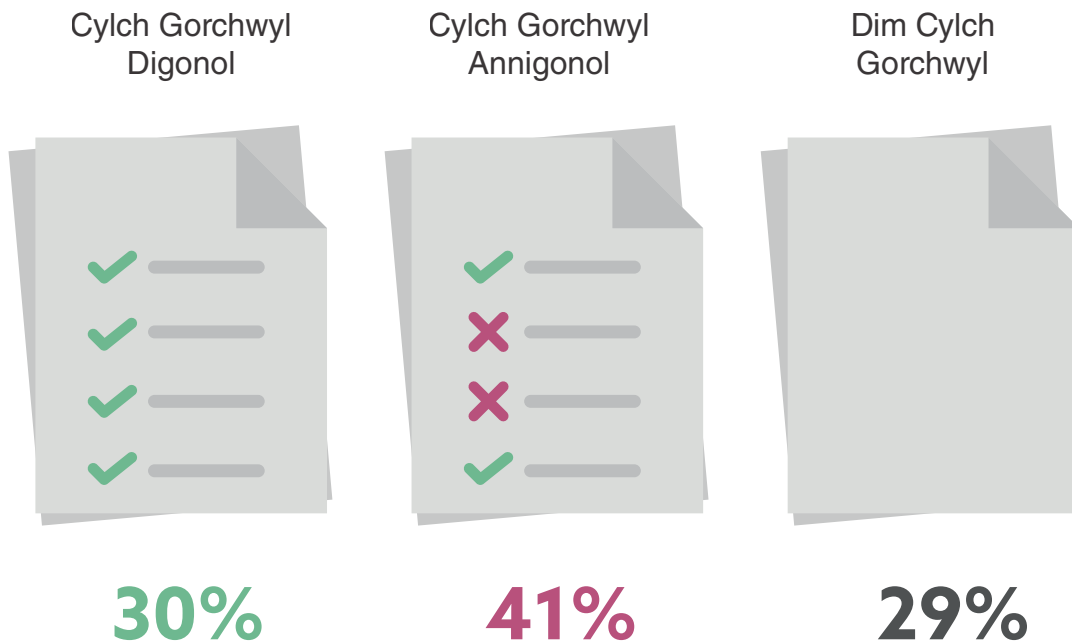
Ffynhonnell: Dogfennau a dderbyniwyd

- 2.4 Mae archwilwyr allanol yn nodi'n rheolaidd bod archwilwyr mewnol yn darparu gwasanaethau eraill fel rhan o'u gweithdrefnau archwilio arferol. Mae ein gwaith maes yn ategu hyn; canfuwyd bod gan 21% o'r cynghorau yn ein sampl archwilwyr mewnol nad oeddynt yn ddigon annibynnol, yn bennaf oherwydd eu bod yn darparu gwasanaethau ychwanegol. Y gwasanaethau mwyaf cyffredin a wnaed gan archwilwyr mewnol oedd paratoi'r cyfrifon blynyddol, darparu gwasanaethau cyflogres a pharatoi cysoniadau banc i'r Cyngor.
- 2.5 Wrth ymgymryd â gwasanaethau ychwanegol, nid yw'r archwilydd mewnol yn ymddwyn yn annibynnol, oherwydd eu bod yn asesu eu gwaith eu hunain pan fyddant yn ymgymryd â'r archwiliad mewnol. Mae hyn wedyn yn codi gwrthdaro moesegol a risg na fydd problemau gyda'r cyfrifon yn dod i'r golwg, a thrwy hynny, yn tanseilio cadernid yr archwiliad mewnol terfynol.

Rhan 3 – Mae gan dwy ran o dair o gynghorau yn ein sampl gylch gorchwyl annigonol â'u harchwilydd mewnol

- 3.1 Dylai cynghorau gadw golwg agos ar eu trefniadau rheoli mewnol drwy drafod y broses o benodi archwilydd mewnol ac yna drwy benodi'r archwilydd mewnol yn ffurfiol. Mae goruchwyliad o'r fath yn sicrhau bod unigolyn neu gwmni addas yn cael eu penodi i gynnal y gwaith.
- 3.2 Roeddem yn falch canfod bod 91% o gynghorau yn ein sampl wedi cadw cofnodion ffurfiol wrth benodi eu harchwilydd mewnol. Deallwn nad yw'r broses benodi o reidrwydd yn digwydd o'r naill flwyddyn i'r llall, gyda 74% yn unig o'r rhai a samplwyd wedi'u cofnodi yn 2017-18. Fodd bynnag, o ystyried bod y rhan fwyaf o'r cynghorau yn ein sampl yn dangos agweddau ar lywodraethu da drwy gofnodi'n ffurfiol y gwaith o benodi eu harchwilydd mewnol, roedd yn siomedig gweld nad oedd hynny hefyd yn wir am gylch gorchwyl yr archwilydd mewnol.
- 3.3 Buom yn cymharu pob cylch gorchwyl a dderbyniwyd gyda'r ffurf awgrymedig fel y nodir yn y Canllaw i Ymarferwyr. Mae'r rhestr isod yn dangos y meysydd y disgwylir i'r cylch gorchwyl eu cynnwys:
 - a Rolau a chyfrifoldebau
 - b Cynllunio ar gyfer archwilio
 - c Gofynion adrodd
 - ch Sicrwydd ynghylch annibyniaeth a chymhwysedd
 - d Mynediad at wybodaeth, aelodau a swyddogion
 - dd Cyfnod yr ymgysylltiad
 - e Tâl
 - f Unrhyw faterion eraill sy'n ofynnol ar gyfer rheoli'r ymgysylltiad gan y cyngor
- 3.4 Mae'r gymhariaeth a wnaed yn dangos nad oedd gan dwy ran o dair o gynghorau yn ein sampl gylch gorchwyl, neu nad oedd y cylch gorchwyl yn ddigonol. Mae **Arddangosyn 4** yn dangos ein gwerthusiad wrth gwblhau'r gymhariaeth.

Arddangosyn 4: gwerthusiad o gylch gorchwyl yn ôl canran y cyngorau yn ein sampl



Ffynhonnell: dadansoddiad Swyddfa Archwilio Cymru

- 3.5 Fel y dangosir yn **Arddangosyn 4**, 30% yn unig o'r cyngorau yn ein sampl oedd â chylch gorchwyl sy'n nodi'n ddigonol y berthynas gyda'r archwilydd mewnol, a'r trefniadau yn eu lle ar gyfer yr archwiliad mewnol. Yn **Atodiad 3**, rydym wedi darparu copi o gylch gorchwyl Cyngor Cymuned Goetre Fawr ar gyfer ei archwilydd mewnol. Mae hwn yn ymdrin â'r holl feysydd a argymhellir yn y canllaw, fodd bynnag, rydym hefyd wedi ychwanegu troednodiadau i awgrymu sut y gellid gwella'r ddogfen ymhellach.
- 3.6 Roedd gan 41% o gynghorau eraill yn ein sampl gylch gorchwyl yn ei le, ond nid oeddynt yn nodi'n ddigonol y trefniadau a'r berthynas. Er enghraifft, nid oedd rhai ohonynt yn nodi cwmpas y gwaith i'w gynnal yn ystod yr archwiliad mewnol neu nid oeddynt yn nodi'n ddigonol rolau a chyfrifoldebau perthnasol y cyngor a'r archwilydd mewnol.
- 3.7 O'r cyngorau a samplwyd, nid oedd gan 29% gylch gorchwyl ar waith. Mae hyn yn cynyddu'r risg o gamddealltwriaeth rhwng y cyngor a'r archwilydd mewnol. Ymhellach, nid oes gan y cyngorau hynny sicrwydd ynghylch ehangder a digonolrwydd eu trefniadau archwilio mewnol.

Rhan 4 – Roedd casgliadau'r archwiliad mewnol yn anghywir yn un o bob tri chyngor a samplwyd

- 4.1 Gofynasom am bapurau gwaith archwilio mewnol, ac adroddiadau archwilio mewnol ac allanol i bob un o'r cyngorau a ddewiswyd er mwyn cymharu casgliadau archwilio. Nid ydym wedi gallu cwblhau'r gymhariaeth i 21% o'n sampl, gan nad yw archwiliadau allanol y cyngorau hynny wedi'u cwblhau hyd yma. Mae hyn yn ganlyniad i dri achos o fethu cyflwyno dogfennau ac 20 cyngor lle mae problemau wedi cael eu canfod.¹
- 4.2 Lle rydym wedi gallu cymharu canfyddiadau'r archwilydd mewnol a'r archwilydd allanol, canfuwyd bod yr archwilydd mewnol wedi methu adnabod problemau a adnabuwyd yn ddiweddarach gan yr archwilydd allanol mewn 41 cyngor (46% o'r cyngorau hynny y derbyniasom y datganiad blynyddol archwiliedig). Mae'r canfyddiad hwn yn dangos gwendidau yn y gwaith archwilio mewnol a gwblhawyd, gan fod yr archwilydd wedi methu ag adnabod problemau gyda system rheoli fewnol y cyngor.
- 4.3 Rydym wedi tynnu sylw at ddwy enghraifft i roi cyd-destun i'r wybodaeth a gyflwynwyd ym **maragraff 4.2**. Mae'r enghraifft gyntaf, **Astudiaeth Achos 3**, yn dangos lle mae casgliadau'r archwilydd mewnol yn gwrthdweud casgliadau'r archwilydd allanol ac mae **Astudiaeth Achos 4 (paragraff 4.7)** yn dangos lle mae'r archwilydd mewnol wedi adnabod gwendidau ond wedi methu â'u hadrodd.

¹ Trafodir manylion pellach am broblemau ynghylch ardystio datganiadau blynyddol yn **Rheolaeth Ariannol a Llywodraethiant mewn Cyngorau Tref a Chymuned 2017-18**.

Astudiaeth Achos 3: Cyngor Cymuned Bodedern – Archwilydd mewnol wedi methu ag adnabod problemau a godwyd gan yr archwilydd allanol

Derbyniodd y cyngor farn archwilio amodol gan yr archwilydd allanol a dynnodd sylw at nifer o broblemau gwahanol. Fodd bynnag, nid oedd yr archwilydd mewnol wedi dwyn sylw at unrhyw broblemau yn y datganiad blynyddol. Mae'r gwahaniaethau rhwng canfyddiadau'r archwilwyr mewnol ac allanol yn cynnwys y canlynol:

- Proses Gyllidebol:
 - er bod y cyngor wedi gosod praesept erbyn y dyddiad gofynnol, canfu'r archwilydd allanol nad oedd y cyngor wedi paratoi cyllideb ddigonol i ategu a dangos tystiolaeth ar gyfer y cais am y praesept; canfu hefyd nad yw'r cyngor wedi monitro'r gyllideb gan nad oes cyllideb y gellir cymharu'r ffigurau gwirionedd yn ei herbyn; ac
 - ysgrifennodd yr archwilydd mewnol yn ei adroddiad bod y cyngor wedi mabwysiadu proses gyllidebol briodol, gan nodi beth oedd yn ofynnol a'r gwariant disgwylidig i bennu lefel y praesept gofynnol. Nododd hefyd bod y gyllideb wedi'i monitro yn ystod y flwyddyn.
- Cofrestr Asedau:
 - canfu'r archwilydd allanol bod cofrestr asedau'r cyngor yn anghyflawn ac nad oedd yn cynnwys gwybodaeth ddigonol am yr holl asedau; ac
 - ysgrifennodd yr archwilydd mewnol yn ei adroddiad bod tystiolaeth i ddangos bod gan y cyngor gofrestr asedau digonol.



Ffynhonnell: Dogfennau a dderbyniwyd

- 4.4 Mae **Astudiaeth Achos 3** yn bwrw amheuaeth ar ddigonolrwydd y gwaith a wnaethpwyd gan yr archwilydd. Mae hyn yn peri pryder i ni oherwydd. Mae clerc Cyngor Cymuned Bodedern yn anghytuno â hyn.
- 4.5 Mae ein pryderon pan fydd archwilwyr mewnol yn cyrraedd casgliadau gwahanol i archwilwyr allanol yn cynnwys:
- a ni chwblhaodd yr archwilydd mewnol waith digonol i gefnogi'r casgliadau a luniwyd ganddo; neu
 - b nid oedd yr archwilydd mewnol yn deall proses y gyllideb a'r praesept yn iawn.
- 4.6 Nid yw hon yn enghraifft unigryw. Yn yr holl achosion a nodwyd ym **mharagraff 4.2**, byddem wedi disgwyl i'r archwilwyr mewnol adnabod rhai o'r problemau a nodwyd gan yr archwilydd allanol pe byddent wedi cwblhau'r holl waith a nodwyd yn eu papurau gwaith a/neu'r adroddiad archwilio.

- 4.7 Mae'r broses archwilio allanol bresennol yn dibynnu ar archwilwyr mewnol yn cwblhau gwaith digonol i gefnogi'r datganiadau yn adran Archwilio Mewnol y Datganiad Blynnyddol. Os na ellir dibynnu ar y casgliadau a luniwyd gan gyfran sylweddol o archwilwyr mewnol, caiff y broses archwilio mewnol ac archwilio allanol sicrwydd cyfyngedig ei thanseilio.
- 4.8 Mae Astudiaeth **Achos 4** yn tynnu sylw at archwilydd mewnol yn adnabod problemau ond yn methu â'u cynnwys o fewn eu hadroddiad.

Astudiaeth Achos 4: Cyngor Cymuned Trefeurig – Methu â datgelu canfyddiadau archwilio'n ddigonol

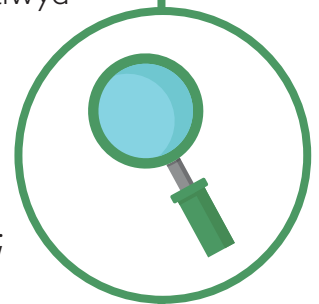
Bu inni archwilio'r papurau gwaith a'r adroddiad archwilio a gynhyrchwyd gan yr archwilydd mewnol i'r cyngor. Roedd ef wedi adnabod nifer o ddiffygion gyda mesurau rheoli mewnol y cyngor, gan gynnwys y canlynol:

- nid oedd yr holl anfonebau/talebau wedi'u cyflwyno ar gyfer yr archwiliad;
- nid oedd y cyngor wedi cymeradwyo'r holl daliadau a wnaed;
- nodwyd bod taliad dyblyg yn y cyfrifon;
- nid oedd y cyngor wedi cymeradwyo £326.07 o dreuliau a ad-dalwyd i'r clerc;
- roedd talebau wedi'u darparu ar gyfer taliadau treuliau i'r clerc yn hytrach nag anfonebau gwreiddiol;
- nid oedd unrhyw dystiolaeth bod y cyngor yn monitro incwm a gwariant yn erbyn y gyllideb yn ystod y flwyddyn;
- am ddau fis o'r flwyddyn, gwnaed taliadau cyflog dyblyg i'r clerc; ni ddaeth hyn i'r golwg hyd nes bod y clerc yn paratoi cyfrifon diwedd y flwyddyn; a
- nid oedd y gofrestr asedau'n cynnwys unrhyw werthoedd ariannol.

Roedd y problemau hyn wedi'u cynnwys yn yr adroddiad archwilio mewnol manwl. Fodd bynnag, ni chyflwynwyd yr adroddiad hwn i'r cyngor.

Er bod y problemau hyn wedi'u hadnabod, roedd y casgliad cyffredinol yn y Datganiad Blynnyddol yn nodi bod system rheolaeth fewnol y cyngor yn ddigonol ac yn cyrraedd y safonau gofynnol.

Tynnodd yr archwilydd allanol sylw at y gwahaniaeth hwn rhwng y canfyddiadau a ddatgelwyd yn yr adroddiad archwilio mewnol a'r datganiad blynnyddol.



Ffynhonnell: Dogfennau a dderbyniwyd

- 4.9 Mae **Astudiaeth Achos 4** yn dangos bod yr archwilydd wedi cwblhau gwaith digonol ar gyfrifon a systemau rheolaeth fewnol y cyngor. Fodd bynnag, mae casgliad boddhaol yr archwilydd mewnol yn anghyson gyda chanfyddiadau'r gwaith archwilio. Rhoddwyd barn ddiamod ar ddigonolrwydd y rheolaethau mewnol er bod nifer o broblemau wedi dod i'r golwg. Rydym yn ystyried problemau ynghylch adrodd canfyddiadau archwilio mewnol yn fanylach yn adran 5 yr adroddiad hwn.

Rhan 5 – Mae yna anghysondebau yn y broses adrodd ar archwilio mewnol yn flynyddol

5.1 Mae adran archwilio mewnol y Datganiad Blynyddol yn gofyn bod yr archwilydd mewnol yn cynnwys amlinelliad o'r gwaith a gynhaliwyd, neu'n darparu adroddiad archwilio mewnol manylach, ar wahân i'r Cyngor. Mae hyn yn llywio casgliadau'r cyngorwyr ar gyfer adran chwech o'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol sy'n gofyn i gyngorwyr gadarnhau:

'Rydym wedi cynnal system archwilio mewnol ddigonol ac effeithiol ar gyfer y cofnodion cyfrifyddu a'r systemau rheoli drwy gydol y flwyddyn ac wedi cael adroddiad gan yr archwilydd mewnol.'

Wrth lofnodi adran chwech, mae cyngorwyr yn cadarnhau bod rheolaeth fewnol yn bodoli.

5.2 Mae ein canfyddiadau'n nodi bod cyngorau yn ein sampl yn ei chael yn anodd ateb adran chwech am ddau reswm:

- yn gyntaf, nid yw rhai archwilydd mewnol yn darparu adroddiadau digonol ar y gwaith y maent wedi'u wneud, gweler **Arddangosyn 5** am fanylion; a
- yn ail, nid yw rhai clerod yn adrodd canfyddiadau'r archwilydd mewnol i'r cyngor, gweler **paragraff 5.8**.

5.3 Mae **Arddangosyn 5** yn crynhoi'r gyfran yn ein sampl lle gwnaed adroddiadau digonol o waith archwilio mewnol.

Arddangosyn 5: dadansoddiad o adroddiadau archwilio mewnol yn ôl canran y cyngorau yn ein sampl

Manylion am waith a wnaed ar y datganiad blynyddol a/neu adroddiad archwilio

Dim manylion am waith a wnaed ar y datganiad blynyddol neu adroddiad archwilio

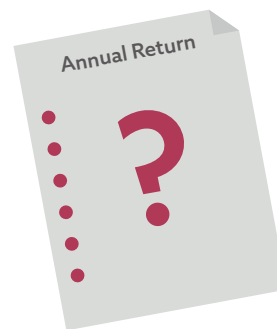
Dim manylion am waith a wnaed ar y datganiad blynyddol a dim archwiliad



85%



7%



8%

Ffynhonnell: adolygiad Swyddfa Archwilio Cymru o adroddiadau archwilio a datganiadau blynyddol

- 5.4 Mae **Astudiaeth Achos 5** yn disgrifio un o'r cynghorau lle'r oedd yr archwilydd mewnol wedi nodi ei fod wedi darparu adroddiad archwilio ychwanegol, ond ei fod yn annigonol.

Astudiaeth Achos 5: Cyngor Cymuned Llandysul – adroddiad archwilio mewnol annigonol

Roedd yr archwilydd mewnol wedi ticio ie i'r holl ddatganiadau perthnasol ar adran archwilio mewnol y datganiad blynyddol ond nid oedd wedi cynnwys unrhyw sylwadau. Nododd ar y datganiad blynyddol ei fod wedi darparu adroddiad archwilio ar wahân i'r cyngor.

Brawddeg sengl oedd yr adroddiad archwilio ar wahân a ddarparwyd gan yr archwilydd. Roedd yn nodi: 'Rwy'n cadarnhau fy mod wedi archwilio'r cyfrifon fel ag yr oeddynt ar 31 Mawrth 2018 ac ar sail y wybodaeth a roddwyd, fy mod wedi'u cael yn gywir.'

Mae'r adroddiad wedyn wedi'i lofnodi a'i ddyddio gan yr archwilydd mewnol.



Ffynhonnell: Dogfennau a dderbyniwyd

- 5.5 Mae **Astudiaeth Achos 5** yn dangos y diffyg gwybodaeth yn rhai o'r adroddiadau archwilio mewnol a ddarparwyd i gynghorau yn ein sampl. Nid yw'r lefel hon o wybodaeth yn galluogi'r cyngor i ddeall pa waith a wnaed gan yr archwilydd mewnol ac nid yw'n galluogi'r cyngor i roi ymateb gwybodus i'r datganiad llywodraethu blynyddol.
- 5.6 Yn **Atodiad 6**, rydym wedi ail-gynhyrchu adroddiad archwilio mewnol Cyngor Tref Caergybi fel enghraifft o arfer da. Mae'n nodi'n gryno'r gwaith a wnaed yn ystod yr archwiliad mewnol, y casgliadau a luniwyd gan yr archwilydd mewnol ac argymhellion ar gyfer camau i'w cymryd i wella'r system rheolaeth fewnol.
- 5.7 Mae ein canfyddiadau'n tynnu sylw at y ffaith nad oedd y clerc wedi adrodd canfyddiadau'r archwilydd mewnol i'r cyngor yn 6% o'r cynghorau a samplwyd. Mae hyn yn golygu nad yw'r Cyngor yn gallu craffu ar waith yr archwilydd mewnol. O ganlyniad, mae gennym bryderon ynghylch sut y gallant fod â digon o sicrwydd i lofnodi haeriadau positif yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol.
- 5.8 Dylai cynghorwyr sicrhau eu bod yn derbyn copi o adroddiad yr archwilydd mewnol i'w galluogi i bennu digonolrwydd y trefniadau archwilio mewnol.

Part 6 – Nid oedd y rhan fwyaf o'r cyngorau yn ein sampl yn nodi'n ffurfiol sut maent yn mynd i'r afael ag argymhellion ynghylch archwilio mewnol

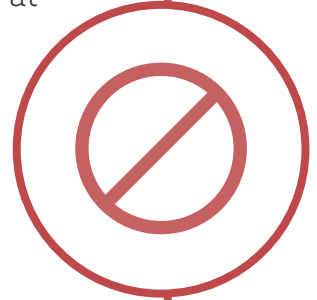
- 6.1 Canfu ein hastudiaeth bod 56% o gynghorau yn ein sampl wedi derbyn argymhellion gan eu harchwilydd mewnol yn ystod archwiliad 2017-18. Fodd bynnag, dim ond saith cyngor oedd wedi rhoi trefniadau ffurfiol ar waith i sicrhau eu bod yn mynd i'r afael â'r argymhellion ar ffurf cynllun gweithredu. Roedd archwilydd mewnol pump o'r cyngorau hyn wedi darparu'r cynllun gweithredu.
- 6.2 Rydym wedi cynnwys enghraifft o arfer da ar ffurf cynllun gweithredu a ddarparwyd i Gyngor Cymuned Llysfaen gan ei archwilydd mewnol yn **Atodiad 5**. Mewn blynyddoedd i ddod, mae'r camau gweithredu yn parhau ar y cynllun gweithredu, ac mae'r archwilydd mewnol yn cadarnhau a ydynt wedi cael sylw, neu a ydynt yn parhau i aros am sylw.
- 6.3 Byddem yn argymhell y dylai cynghorau ystyried creu cynlluniau gweithredu i nodi argymhellion archwilio mewnol ac allanol. Os yw'r archwilydd mewnol yn darparu cynllun gweithredu, fel yr enghraifft yn **Atodiad 5**, gellid ychwanegu colofnau ychwanegol i nodi pwy sy'n gyfrifol am weithredu'r argymhelliad, yr amserlen a sut y caiff ei adrodd, yn ogystal â cholofn i nodi pa gamau gweithredu sydd wedi'u cwblhau. Wrth wneud hyn, byddai cynghorau yn gallu cadw cofnod o'r argymhellion a wnaed a sicrhau eu bod yn cydymffurfio â hwy i wella eu trefniadau rheolaeth fewnol.
- 6.4 Ymhellach, canfuom fod y prif waith dilynol a gwblhawyd ar yr argymhellion o'r archwiliad mewnol yn cael ei wneud gan yr archwilydd mewnol yn y flwyddyn ddilynol. Er i 87% o'r archwilwyr mewnol sy'n gwneud argymhellion ddweud wrthym eu bod yn eu dilyn i fyny'r flwyddyn ddilynol, rydym yn teimlo ei bod yn bwysig i gynghorau fonitro eu cynnydd eu hunain o ran mynd i'r afael â'r argymhellion a wnaed.
- 6.5 O'n hadolygiad o bapurau gwaith, rydym wedi nodi nad yw'n ymddangos bod 9% o gynghorau yn ein sampl yn mynd i'r afael ag argymhellion archwilio o flynyddoedd blaenorol. Roedd gan y cynghorau hyn fanylion am argymhellion archwilio mewnol o 2016-17 a oedd heb gael sylw yn eu hadroddiad archwilio mewnol ar gyfer 2017-18, fel y disgrifir yn **Astudiaeth Achos 6**.

Astudiaeth Achos 6: Cyngor Cymuned Carreghofa – Methu â mynd i'r afael ag argymhellion

Roedd adroddiad archwilio mewnol 2017-18 i'r cyngor yn tynnu sylw at nifer o broblemau, gan gynnwys y canlynol:

- nid oedd y datganiad blynyddol yn adio i fyny'n gywir;
- roedd sieciau heb eu cyflwyno wedi'u cynnwys yn anghywir fel credydwyr;
- nid oedd TAW wedi cael ei hawlio yn ôl ers 2014-15;
- roedd cronfeydd wrth gefn ar ddiwedd y flwyddyn yn uchel iawn, ond heb eu clustnodi ar gyfer dibenion penodol; ac
- roedd problemau gyda'r broses o bennu'r gyllideb.

Roedd yr archwilydd mewnol wedi tynnu sylw at yr holl broblemau hyn ynghynt yn ystod archwiliad 2016-17.



Ffynhonnell: Dogfennau a dderbyniwyd

- 6.6 Mae'r ffaith bod y problemau yn **Astudiaeth Achos 6** wedi ailddigwydd yn 2017-18 ar ôl cael eu hadrodd yn 2016-17 yn awgrymu nad oes gan y cyngor weithdrefnau digonol yn eu lle i ddelio gydag argymhellion. Mae hyn yn dangos pam ei bod yn bwysig i gynghorau sicrhau bod ganddynt drefniadau addas yn eu lle i wneud newidiadau yn dilyn argymhellion archwilio mewnol, ac i fonitro hynt yr argymhellion hynny.

Part 7 – Roedd traean o'r archwilwyr mewnol y cyfwelwyd â hwy yn teimlo y byddai profion ychwanegol ac arweiniad ynglŷn â chodi ffioedd yn fuddiol

- 7.1 Roedd pob un ond tri o'r archwilwyr mewnol yn meddu ar gymwysterau ariannol neu brofiad perthnasol ar gyfer eu rôl archwilio mewnol. Fodd bynnag, dywedodd traean o'r 19 y cyfwelwyd â hwy y byddent yn gwerthfawrogi arweiniad pellach i gadarnhau beth a ddisgwylir ganddynt mewn perthynas â rhai rhannau o'r datganiad blynyddol.
- 7.2 Y rhannau mwyaf cyffredin y gofynnwyd am arweiniad pellach arnynt oedd y datganiadau canlynol yn adran archwilio mewnol blynyddol y datganiad blynyddol:
- 3. asesodd y corff y risgiau sylweddol i gyflawni ei amcanion ac adolygodd ddigonolrwydd y trefniadau ar gyfer eu rheoli; a
 - 4. [...] cafodd cynnydd yn erbyn y gyllideb ei fonitro'n rheolaidd, ac roedd y cronfeydd wrth gefn yn briodol.
- 7.3 Wrth adolygu ein sampl, roedd yn amlwg bod profi cronfeydd wrth gefn yn faes gwan i archwilwyr mewnol. Mewn 19 achos, daeth yr archwiliad mewnol i'r casgliad bod cronfeydd wrth gefn yn briodol, fodd bynnag, daeth yr archwiliad allanol i'r casgliad bod cronfeydd wrth gefn naill ai'n rhy uchel neu'n rhy isel.
- 7.4 Yn ystod ein gwaith maes, gwelsom enghreifftiau o arfer da mewn perthynas â'r meysydd hyn, gan eu rhannu yma i gynorthwyo aseswyr mewnol eraill (**Astudiaethau Achos 7 a 8**).

Astudiaeth Achos 7: Cyngor Cymuned Gwernymyndd – trefniadau asesu risg

Mae'r archwilydd mewnol yn mynychu cyfarfod o'r cyngor bob mis Hydref i hwyluso trafodaeth ynghylch risgiau.

Allbwn y cyfarfod yw asesiad risg sy'n cynnwys y risgiau y mae'r cyngor yn eu hwynebu, eu canlyniadau a'r camau gweithredu y mae'r cyngor, neu y gallai'r cyngor eu cymryd i'w lliniaru.



Ffynhonnell: Dogfennau a dderbyniwyd

- 7.5 Mae hwyluso'r cyfarfod risg yn **Astudiaeth Achos 7** yn galluogi'r archwilydd mewnol i gael dealltwriaeth o agwedd y cyngor at risgiau, ac a ydynt yn ystyried o ddifrif sut i liniaru'r risgiau a wynebant.

- 7.6 Rydym yn gwerthfawrogi nad yw holl archwilwyr efallai'n gallu mynychu cyfarfod cyngor llawn i bob cyngor y maent yn eu harchwilio. Fodd bynnag, byddai craffu'n feirniadol ar gynnwys a digonolrwydd asesiadau risg a threfniadau asesu risg yn cynorthwyo archwilwyr i lunio casgliad gwybodus.

Astudiaeth Achos 8: Cyngor Cymuned Penyrheol, Trecenydd a Energlyn - trefniadau monitro'r gyllideb

Dywedodd yr archwilydd mewnol wrthym ei fod yn gallu gwirio'n rhwydd a yw'r cyngor yn monitro ei gyllideb drwy'r adroddiadau chwarterol y mae'r clerch yn eu cyflwyno i'r cyngor.

Mae'r clerch yn paratoi adroddiad yn dadansoddi incwm a gwariant y chwarter ac yn cysoni hynny gyda'r cyfrifon banc. Caiff yr adroddiad wedyn ei gyflwyno i'r cyngor, a thrafodir cynnydd yn erbyn y gyllideb. Ystyrir hefyd a oes angen unrhyw newidiadau i'r gyllideb.

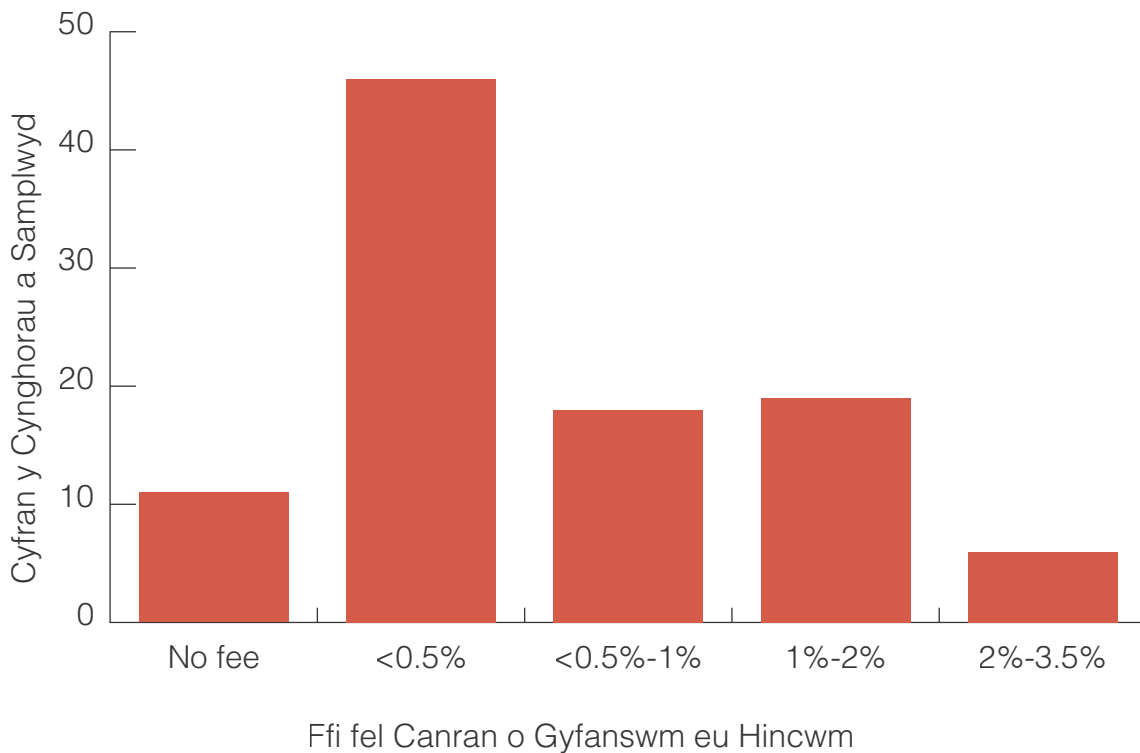
Mae'r archwilydd mewnol yn gwirio cofnodion y cyngor a'r adroddiadau ariannol chwarterol i gadarnhau a ydynt yn monitro cynnydd yn erbyn y gyllideb.



Ffynhonnell: Cyfweiliad gyda'r archwilydd mewnol

- 7.7 Mae **Astudiaeth Achos 8** yn dangos sut all cynghorau fonitro eu sefyllfa ariannol eu hunain ac yn awgrymu pa fath o ddogfennau y dylai archwilwyr mewnol fod yn chwilio amdanynt i gael sicrwydd ynghylch trefniadau monitro cyllideb y cynghorau.
- 7.8 Rydym hefyd wedi cynnwys rhaglen waith monitro mewnol a ddefnyddir gan Gyngor Tref Llanfair-ym-muallt yn **Atodiad 4**, sy'n enghraifft o arfer da o ran profi yn ystod archwiliad mewnol.
- 7.9 Dywedodd rhai archwilwyr mewnol wrthym nad oeddynt yn siŵr pa ffi i'w chodi am eu gwaith. Rydym felly wedi casglu gwybodaeth am ffioedd archwilio mewnol y cynghorau yn ein sampl, gyda chrynodeb o'r canfyddiadau yn **Arddangosyn 6**.

Arddangosyn 6: Ffioedd archwilio mewn a godwyd fel canran o incwm y cyngor

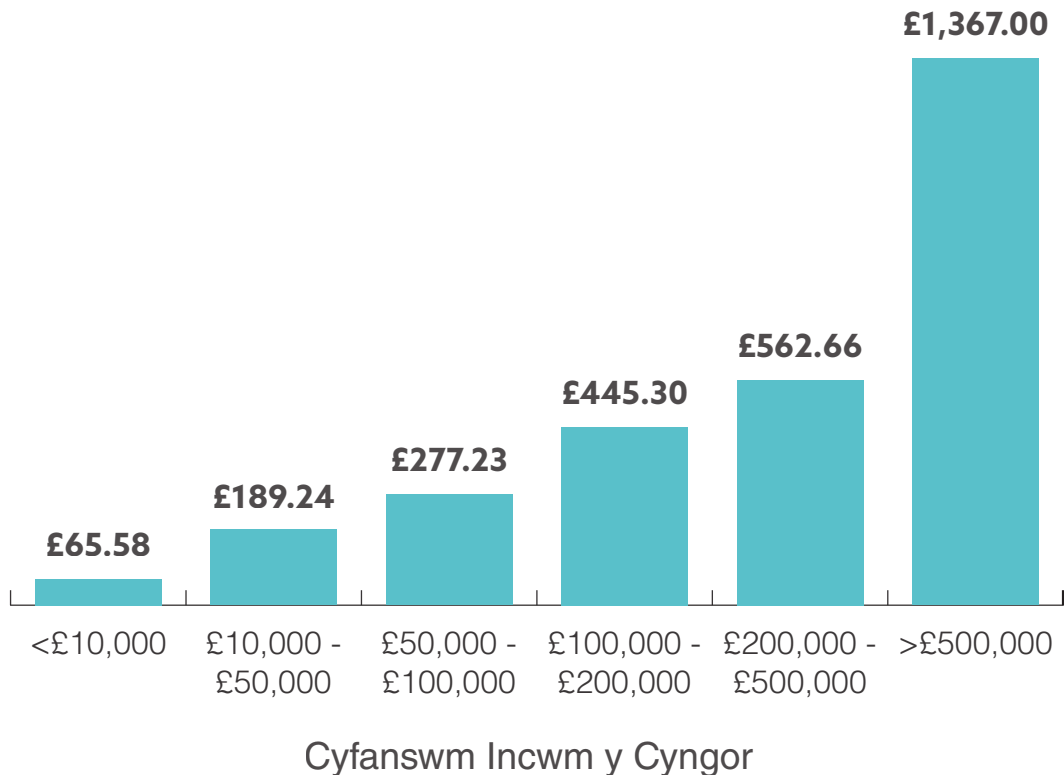


Ffynhonnell: dadansoddiad Swyddfa Archwilio Cymru

7.10 Mae **Arddangosyn 6** yn dangos bod amrywio sylweddol yn y ffioedd a godir gan archwilwyr mewnol. Mae'r mwyafrif yn codi llai na 0.5% o incwm y cyngor, ond mae un chwarter yn codi rhwng 1% a 3.5% o incwm y cyngor.

7.11 Rydym hefyd wedi dadansoddi'r ffioedd archwilio cyfartalog a delir gan gynghorau o wahanol feintiau yn **Arddangosyn 7**.

Arddangosyn 7: ffioedd archwilio cymedrig i gynghorau yn ein sampl mewn gwahanol ddsbarthiadau maint



Ffynhonnell: dadansoddiad Swyddfa Archwilio Cymru

7.12 Nid yw rhai archwilwyr mewnol yn codi ffi am eu gwasanaethau. O fewn ein sampl, ni chodwyd ffi ar 11% o gynghorau am eu harchwiliad mewnol. Roedd y cynghorau hyn yn amrywio o ran maint, a chyfanswm eu hincwm yn amrywio o £950 i £67,033 yn 2017-18.

Atodiadau

Atodiad 1 – Ein Dulliau Gweithredu wrth Archwilio

Cwmpas

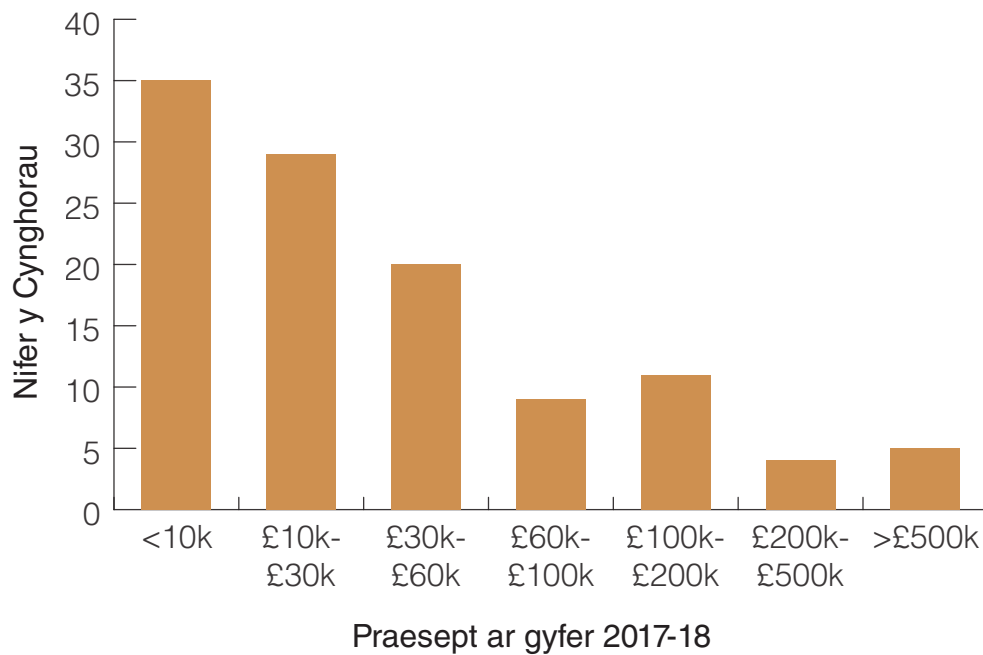
- 1 Bu inni gynnal adolygiad archwilio o ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd y trefniadau archwilio mewnol sydd yn eu lle ar gyfer cyngorau tref a chymuned.

Dulliau

- 2 Bu inni gasglu ac adolygu dogfennau o 113² o'r 735 cyngor tref a chymuned. Dewiswyd y saith cyngor uchaf yn nhermau lefel gwariant uwch yn awtomatig gyda'r gweddill yn cael eu dewis ar hap, gweler [Arddangosyn 8](#), isod am y lefelau praesept amrywiol.
- 3 Roedd y dystiolaeth ddogfennol yn cynnwys: :
 - a datganiadau blynyddol ardystiedig 2017-18;
 - b ymatebion i'n holiadur, a anfonwyd i glerc cod ac archwilwyr mewnol; a
 - c papurau gwaith archwilio mewnol.

2 Pennwyd maint y sampl gan ddefnyddio ein fformiwla dewis sampl mewnol

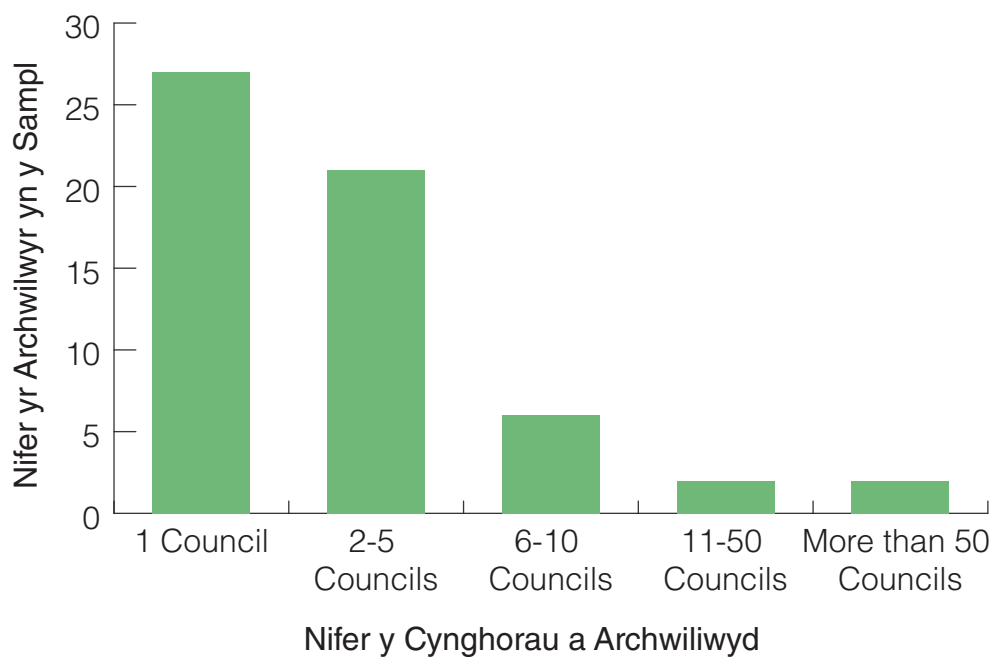
Arddangosyn 8: maint y cyngorau yn yr astudiaeth yn ôl praesept



Ffynhonnell: dadansoddiad Swyddfa Archwilio Cymru

- Roedd ein sampl o 113 yn golygu cysylltu â 60 o archwilyr mewnol am wybodaeth mewn perthynas â'u trefniadau archwilio mewnol ac archwiliad mewnol 2017-18, mae'r nifer yn llai na maint ein sampl gan fod rhai archwilyr yn gweithio gyda mwy nag un cyngor, gweler [Arddangosyn 9](#).

Arddangosyn 9: cyfanswm y cynghorau a archwiliwyd gan archwilwyr mewnol o fewn ein sampl



Ffynhonnell: dadansoddiad Swyddfa Archwilio Cymru

- 5 Yn seiliedig ar y wybodaeth a dderbyniwyd, bu inni gyfsweld â 19 archwilydd mewnol. Mae **Arddangosyn 10** yn dangos y cwestiynau yr oeddem yn ceisio eu hateb.

Arddangosyn 10: y cwestiynau yr oeddem yn ceisio eu hateb drwy'r astudiaeth.

Prif gwestiwn archwilio

A yw archwilio mewnol mewn cynghorau tref a chymuned yng Nghymru'n ddigonol ac effeithiol?

Cwestiynau ail lefel

A yw archwilio mewnol yn ddigon annibynnol ar gynghorau unigol?

A roddir gylch gorchwyl digonol i archwilwyr mewnol sy'n nodi cwmpas eu gwaith?

A gynhelir gwaith archwilio mewnol yn gywir ac a ategir casgliadau gan dystiolaeth ddigonol?

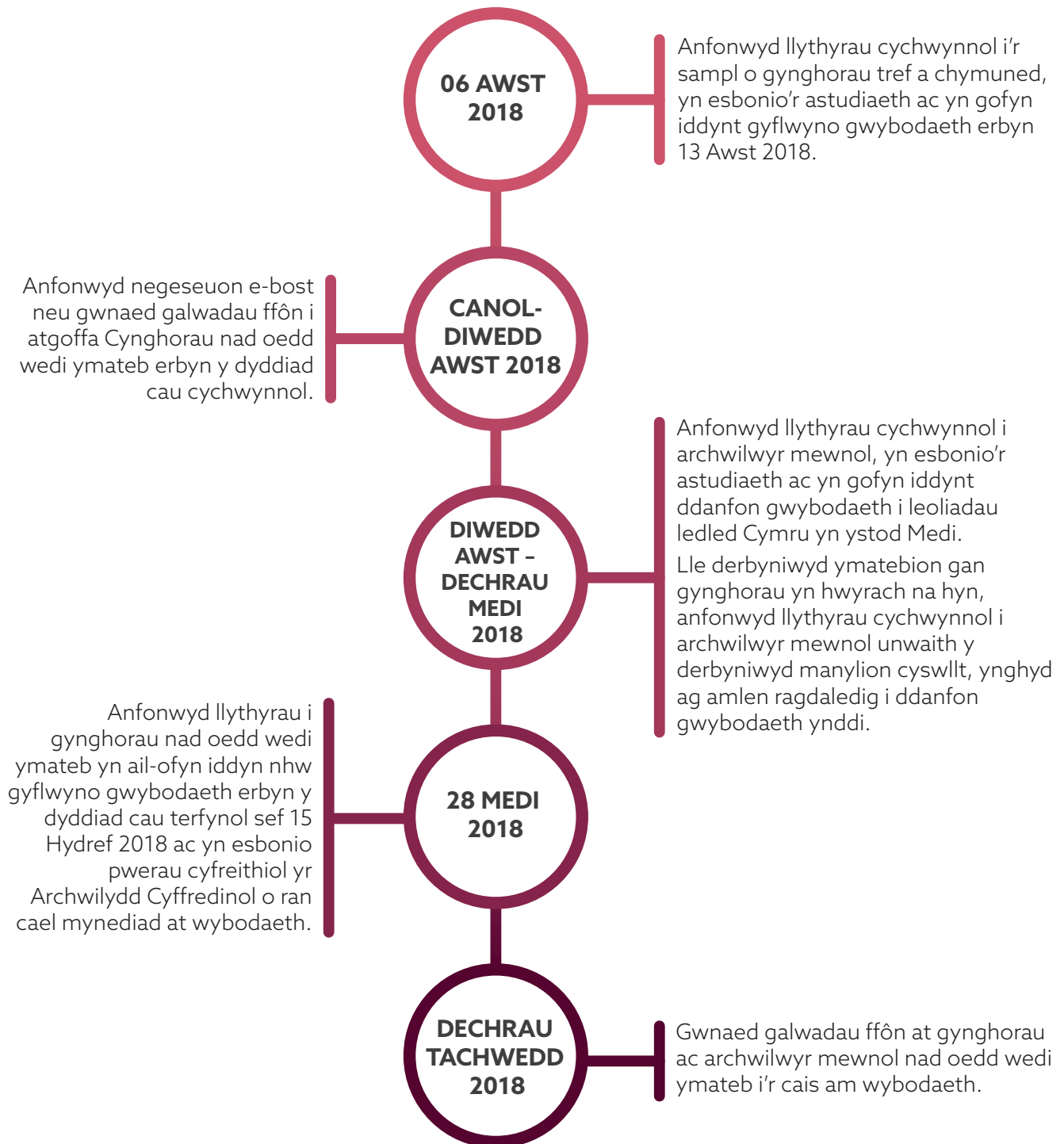
A yw archwilwyr mewnol yn darparu adroddiadau digonol a phriodol i gynghorau sy'n nodi eu casgliadau a'u hargymhellion?

A yw cynghorau'n cymryd camau gweithredu priodol mewn ymateb i argymhellion a wnaed gan archwilio mewnol?

Ffynhonnell: dogfen cychwyn prosiect Swyddfa Archwilio Cymru

- 6 Rydym wedi rhoi cyfle i'r cynghorau tref a chymuned y sonnir amdanynt yn yr adroddiad ac i drydydd partïon a enwir ddarparu sylwadau ar ein hadroddiad cyn ei gyhoeddi, mewn perthynas â chywirdeb ffeithiol, cyflawnder a chydbwysedd.
- 7 Mae ein hadroddiad a gyhoeddir yn nodi'r ffeithiau sylfaenol, casgliadau'r Archwilydd Cyffredinol a'i argymhellion penodol i'r cynghorau tref a chymuned.

Atodiad 2 – Llinell amser ar gyfer Ceisiadau am Wybodaeth yn ystod yr Astudiaeth



Atodiad 3 – Arfer Da – Cylch Gorchwyl

Llythyr Penodi Archwilydd Mewnol: Cyngor Cymuned Goetre Fawr

Hoffwn gadarnhau eich penodiad fel Archwilydd Mewnol i'r Cyngor gan nodi isod gylch gorchwyl eich penodiad. Os ydych yn cytuno, byddwn yn ddiolchgar petaech yn llofnodi ac yn dychwelyd un copi ar gyfer fy nghofnodion

1. Rolau a chyfrifoldebau

Y Cyngor:

- 1.1 Mae'r Cyngor yn gyfrifol am sicrhau bod ei reolaeth ariannol yn ddigonol ac effeithiol a bod ganddo system reolaeth fewnol gadarn sy'n ei alluogi i arfer ei swyddogaethau gan gynnwys trefniadau ar gyfer rheoli risg.
- 1.2 Mae'n rhaid i'r Cyngor gynnal archwiliad mewnol digonol ac effeithiol o'i gofnodion cyfrifyddu a'i system reolaeth fewnol gan ddilyn arferion priodol mewn perthynas â rheolaeth fewnol a nodir yng nghyhoeddiad y Grŵp Cyngori Ymarferwyr ar Cyd: Llywodraethiant ac Atebolrwydd i Gynghorau Lleol: Canllaw i Ymarferwyr a'r rhestr sydd ynghlwm o wiriadau archwilio a gynhyrchwyd gan Un Llais Cymru.

Yr Archwilydd Mewnol:

- 1.3 Mae'r Archwilydd Mewnol yn gyfrifol am adolygu a yw rheolaeth fewnol y Cyngor yn ddigonol ac effeithiol, a bod ganddo system reolaeth fewnol gadarn. Bydd yr Archwilydd Mewnol yn cydgysylltu â Chlerc y Cyngor ac yn adrodd i'r Cyngor o leiaf unwaith y flwyddyn.

2. Cynllunio archwilio

- 2.1 Mae gan y Cyngor gynllun archwilio strategol yn ei le sy'n ymdrin â'r prif systemau llywodraethu a rheoli ariannol a chaiff y cynllun hwn ei adolygu'n flynyddol. Ceir arweiniad pellach, gan gynnwys disgrifiad o'r lefel archwilio sylfaenol sy'n ofynnol, yn y Canllaw i Ymarferwyr.
- 2.2 Bydd yr Archwilydd Mewnol yn cynnal yr archwiliad i'w alluogi/galluogi i roi sicrwydd i aelodau a swyddogion, ac i'w alluogi/galluogi i gwblhau a llofnodi Adran 4 y Datganiad Blynyddol cyn ei gyflwyno i'r Cyngor a'r archwilydd allanol.
- 2.3 Caiff y rhaglen waith i'r flwyddyn ei phennu'n flynyddol rhwng y Clerc³ a'r Archwilydd Mewnol cyn i'r gwaith ddechrau.

3 Rydym yn argymhell y dylid newid hwn i 'rhwng y Cyngor'.

3. Gofynion adrodd

- 3.1 Bydd yr Archwilydd Mewnol yn adrodd i'r Cyngor, gan nodi canlyniadau'r gwaith a wnaed yn ystod y deuddeg mis blaenorol.
- 3.2 Er mwyn galluogi'r Archwilydd Mewnol i gwblhau Adran 4 y Datganiad Blyneddol yn llawn, bydd ef/h yn cynnal gwaith mewn perthynas â diwedd y flwyddyn yn Ebrill/Mai. Bydd canlyniadau'r gwaith hwnnw yn cael eu hadrodd ochr yn ochr â chyflwyniad y Datganiad Blyneddol i'r Cyngor.

4. Annibyniaeth a chymhwysedd

- 4.1 Mae'n hanfodol bod y swyddogaeth archwilio mewnol yn annibynnol ar reolaethau a gweithdrefnau ariannol eraill y Cyngor.
- 4.2 Bydd yr Archwilydd Mewnol yn rhoi gwybod i'r Clerc ar unwaith os bydd ef/hi yn ymwybodol o unrhyw wrthdaro buddiannau a all gael effaith andwyol ar ei allu/gallu i gynnal yr archwiliad yn wrthrychol ac annibynnol.
- 4.3 Bydd yr Archwilydd Mewnol yn cynnal yr archwiliad mewnol yn gymwys gan gydymffurfio ag arfer cydnabyddedig mewn modd sy'n diwallu anghenion busnes y Cyngor. Os yw'r Archwilydd Mewnol yn dod yn ymwybodol o faterion a all effeithio ar ei gymhwysedd/chymhwysedd, bydd ef/hi yn rhoi gwybod i'r Clerc neu'r Cadeirydd ar unwaith

5. Mynediad at wybodaeth, aelodau a swyddogion

- 5.1 Bydd gan yr Archwilydd Mewnol hawl mynediad yn ystod yr archwiliad at unrhyw gyfrifon, talebau, gohebiaeth, systemau cyfrifyddu, cofnodion cyfarfodydd a chofnodion eraill sy'n angenrheidiol ar gyfer cynnal yr archwiliad.
- 5.2 Bydd gan yr Archwilydd Mewnol hawl mynediad at unrhyw aelod neu swyddog i drafod ac i dderbyn gwybodaeth ac esboniadau mewn cysylltiad ag unrhyw fater sy'n codi o'r archwiliad.

6. Cyfnod y penodiad

- 6.1 Penodir yr Archwilydd Mewnol am gyfnod amhenodol, ond bydd yn amodol ar gadarnhad blyneddol gan y Cyngor.

7. Tâl

- 7.1 Cytunir rhwng yr Archwilydd Mewnol a'r Cyngor y bydd y ffi yn gyfradd benodol o £100⁴ gan gynnwys holl dreuliau (er y bydd costau teithio'r archwilydd o 45c/milltir hefyd yn daladwy).
- 7.2 Mae'r gyfradd hon yn sefydlog am gyfnod y cytundeb. Gwneir y taliad fel rheol ar gyflwyno anfoneb, yn seiliedig ar y gwaith a wnaed.
- 7.3 Os oes angen gwaith cyflogedig pellach, bydd y Cyngor a'r Archwilydd Mewnol yn cytuno ar delerau'r gwaith cyn iddo ddigwydd ar yr un gyfradd ddyddiol â'r hyn a nodwyd uchod, a chaiff y gwaith ei anfonebu ar wahân.

4 Dylai hwn nodi a yw'r gyfradd fesul awr/diwrnod.

Atodiad 4 – Arfer Da – Rhaglen Waith

Arddangosyn 11: Rhaglen Waith Archwilio Mewnol: Cyngor Tref Llanfair-ym-muallt

1. Rheolaeth Fewnol	2. Profion	3. Nodwch os le	4. Cyfeirnod Papur Gwaith	5. Sylwadau
Adroddiad Archwiliad Mewnol Blaenorol	A yw'r cofnodion yn nodi bod y Cyngor wedi ystyried Adroddiad Archwilio Mewnol y flwyddyn flaenorol a'u bod yn mynd i'r afael â'r problemau a nodwyd?			
Cadw cyfrifon yn briodol	A yw'r llyfr arian parod yn cael ei gadw'n briodol a'i ddiweddarau?			
	A yw'r llyfr arian parod yn rhifyddol gywir?			
	A yw'r llyfr arian parod yn cael ei fantoli'n rheolaidd?			
Rheolau Sefydlog a Rheoliadau Ariannol	A yw'r Cyngor wedi mabwysiadu Rheolau Sefydlog a Rheoliadau Ariannol yn ffurfiol?			
	A yw'r Cyngor wedi penodi Swyddog Ariannol â Chyfrifoldeb?			
	A yw eitemau neu wasanaethau sy'n fwy na swm de minimis wedi cael eu prynu'n gystadleuol?			
	A yw taliadau yn y llyfr arian parod wedi'u cefnogi gan anfonebau ac a ydynt wedi'u hawdurdodi a'u cofnodi?			

1. Rheolaeth Fewnol	2. Profion	3. Nodwch os le	4. Cyfeirnod Papur Gwaith	5. Sylwadau
	A yw TAW ar daliadau wedi'i nodi, ei gofnodi a'i adennill?			
	A yw gwariant Adran 137 yn cael ei gofnodi ar wahân ac o fewn terfynau statudol?			
Trefniadau Rheoli Risg	A yw sgan o'r cofnodion yn adnabod unrhyw weithgaredd anarferol?			
	A yw'r cofnodion yn cofnodi bod y Cyngor yn cynnal asesiad risg blynyddol?			
	A yw gwarchodaeth yswiriant yn briodol a digonol?			
	A yw rheolaethau ariannol mewnol yn cael eu cofnodi a'u hadolygu'n rheolaidd?			
Rheolaethau Cyllidebol	A yw'r Cyngor wedi paratoi cyllideb flynyddol i gefnogi ei braesept?			
	A yw gwariant gwirioneddol yn erbyn y gyllideb yn cael ei adrodd yn rheolaidd i'r Cyngor?			
	A oes unrhyw amrywiannau anesboniadwy sylweddol o'r gyllideb?			

1. Rheolaeth Fewnol	2. Profion	3. Nodwch os le	4. Cyfeirnod Papur Gwaith	5. Sylwadau
Rheolaethau Incwm	A yw incwm yn cael ei gofnodi'n gywir a'i fancio'n brydlon?			
	A yw'r praesept a gofnodwyd yn y llyfr arian parod yn cytuno gyda hysbysiad y Cyngor Dosbarth?			
	A yw rheolaethau diogelwch dros arian parod yn ddigonol ac effeithiol?			
Gweithdrefnau Arian Mân	A yw'r holl arian mân gaiff ei wario yn cael ei gofnodi a'i ategu gan anfonebau/ derbyniadau TAW			
	A yw gwariant arian mân yn cael ei adrodd i'r Cyngor?			
	A gaiff arian mân ei ad-dalu'n rheolaidd?			
Rheolaethau Cyflogres	A yw cyflogau a dalwyd yn cytuno gyda'r rhai a gymeradwywyd gan y Cyngor?			
	A yw taliadau eraill i'r Clerc yn rhesymol ac wedi'u cymeradwyo gan y Cyngor?			
	A yw'r Cyngor fel cyflogwr wedi gweithredu trefniadau PAYE/NIC yn gywir?			
Rheolaethau Asedau	A yw'r Cyngor yn cadw Cofrestr Asedau o'r holl asedau materol y mae'n berchen arnynt?			

1. Rheolaeth Fewnol	2. Profion	3. Nodwch os le	4. Cyfeirnod Papur Gwaith	5. Sylwadau
	A yw'r Gofrestr yn gyfoes?			
Cysoniadau Cyfrifon Banc	A oes cysoniadau banc i bob cyfrif banc?			
	A gaiff trefniadau cysoni banc eu cynnal yn rheolaidd wrth dderbyn datganiadau?			
	A oes unrhyw gofnodion mantoli heb eu hesbonio yn unrhyw gysoniad?			
Gweithdrefnau Diwedd Blwyddyn	A yw'r cyfrifon diwedd blwyddyn wedi'u paratoi ar y sail cyfrifyddu cywir?			
	A yw cyfrifon yn cytuno gyda'r llyfr arian parod?			
	A oes llwybr archwilio o'r cofnodion ariannol sylfaenol i'r cyfrifon?			
	Lle bo hynny'n briodol, a yw dyledwyr a chredydwyr wedi'u cofnodi'n gywir?			

Atodiad 5 – Adrfer Da – Cynllun Gweithredu

Arddangosyn 12: Adroddiad Archwilio Mewnol 2017-18: Cyngor Cymuned Llysfaen

Problem	Argymhelliad	Camau Dilynol	
1	Nid yw'r cysoniad banc a ddarparwyd i'r archwiliad yn nodi'r balans banc ar 31/3/18 i'r cyfrif cyfredol, ond yn hytrach yn nodi'r balans a gysonwyd gyda balans o ddim am sieciau heb eu cyflwyno.	Dylai'r cysoniad banc nodi'r balans banc ar 31/3/18 fel £5553.39 gyda sieciau heb eu cyflwyno o £495.13. Nid yw hyn yn effeithio ar y balans a nodwyd ar y datganiad ariannol sy'n gywir.	
2	[...]	[...]	
Camau Dilynol mewn perthynas ag argymhellion archwilio 2016/17			
1	<p>Mae gwerth asedau sefydlog wedi cynyddu £2273. Mae hyn yn rhannol oherwydd y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ychwanegwyd peiriant torri gwair ar werth o £1600, dyma'r gost gan gynnwys TAW. Dylid ychwanegu asedau ar y gwerth heb TAW a fyddai'n £1333. <p>Ni allem ganfod gweddill y symudiad.</p>	<p>Dylid addasu'r gofrestr asedau i gynnwys y peiriant torri gwair ar gost o £1333.</p> <p>Dylid addasu'r datganiad blynyddol i ddangos asedau o £38,836.</p> <p>Dylai'r Cyngor ddarparu (yn yr esboniad o amrywiannau i'r archwilydd allanol) y rheswm am y symudiad mewn asedau a sicrhau mai ychwanegu a gwaredu eitemau sy'n gyfrifol am hynny ac nad yw'n cynnwys unrhyw ailbriso.</p>	Mae datganiad blynyddol 16/17 wedi cael ei ailddatgan ac yn cytuno gyda'r gofrestr asedau sy'n cynnwys y peiriant torri gwair ar y prisiad cywir. Dim ychwanegiadau yn 17/18.
2	[...]	[...]	

Atodiad 6 – Arfer Da – Adroddiad Archwilio

Adroddiad Archwilio Mewnol 2017-18: Cyngor Tref Caerdybi

1. Pwrpas yr Archwiliad

- 1.1 Pwrpas yr archwiliad oedd adolygu trefniadau uniondeb ariannol a llywodraethu'r Cyngor gan ddilyn arferion priodol fel y'u nodir yng nghyhoeddiad Un Llais Cymru/Cymdeithas Clercod Cyngorau Lleol (SLCC) "Llywodraethiant ac atebolrwydd i gynghorau lleol yng Nghymru – Canllaw i Ymarferwyr (fel y'i diwygiwyd Rhagfyr 2014)"

2. Prif Ganfyddiadau

- 2.1 Gellir gweld yr amcanion rheoli a brofwyd ac y'u cafwyd yn foddhaol yn Atodiad A.

3. Barn Archwilio

- 3.1 Gellir mynegi sicrwydd yn nhrefniadau llywodraethu a datganiad ariannol Cyngor Tref Caerdybi i'r flwyddyn ariannol 2017-18 yn seiliedig ar y profion a gynhaliwyd, ond gellir tynhau rhai agweddau er mwyn lliniaru'r risgiau a nodwyd. Argymhellir bod y Cyngor yn cymryd camau priodol i liniaru'r risgiau canlynol:
 - Methu sicrhau bod Gorchmynion Sefydlog a Gweithdrefnau Ariannol yn gyfredol.
 - Cafodd nifer o sieciau eu cyn-lofnodi gan y llofnodwyr awdurdodedig.
 - Llwybr archwilio annigonol gan nad yw bonion sieciau yn cael eu llofnodi.
 - Nid yw taliadau ac oriau cyfredol cyflogaion wedi'u nodi mewn cytundeb.

4. Cydnabyddiaethau

- 4.1 Hoffwn fanteisio ar y cyfle hwn i ddiolch i'r Dirprwy Glerc am yr holl gymorth a chydweithrediad wrth gwblhau'r archwiliad hwn. .

Rheolwr Archwilio

Mehefin 2018

Atodiad A – Amcanion Rheoli a Chanfyddiadau'r Archwiliad

Mae'r llyfrau cyfrifon priodol wedi'u cadw'n briodol drwy gydol y flwyddyn.

- Mae'r llyfr arian parod yn cael ei gadw'n briodol a'i ddiweddarau
- Mae'r llyfr arian parod yn rhifyddol gywir
- Mae'r llyfr arian parod yn cael ei fantoli'n rheolaidd

Bodlonwyd rheoliadau ariannol, cefnogwyd taliadau gan anfonebau, cymeradwywyd gwariant a rhoddwyd cyfrif priodol am TAW.

- Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu rheolau sefydlog ond nid oes cofnod eu bod yn cael eu hadolygu o bryd i'w gilydd
- Mae'r Cyngor wedi penodi Swyddog Ariannol â Chyfrifoldeb gyda dyletswyddau penodol
- Mae eitemau neu wasanaethau sy'n fwy na swm de minimis wedi cael eu prynu'n gystadleuol
- Mae taliadau yn y llyfr arian parod wedi'u cefnogi gan anfonebau, wedi'u hawdurdodi a'u cofnodi
- Mae TAW ar daliadau wedi'i nodi, ei gofnodi a'i adennill
- Mae'r Cyngor wedi cymeradwyo ei drefniadau ar gyfer gwneud taliadau ac wedi hysbysu ei aelodau o'r trefniadau hynny.
- Mae gwariant Adran 137 yn cael ei gofnodi ar wahân ac o fewn terfynau statudol

Asesodd y corff y risgiau sylweddol i gyflawni ei amcanion ac adolygodd ddigonolrwydd y trefniadau ar gyfer eu rheoli.

- Nid yw adolygiad o'r cofnodion yn adnabod unrhyw weithgaredd anarferol
- Mae'r cofnodion yn cofnodi bod y Cyngor yn cynnal asesiad risg blynyddol
- Mae gwarchodaeth yswiriant yn briodol a digonol
- Mae rheolaethau ariannol mewnol yn cael eu cofnodi a'u hadolygu'n rheolaidd

Deilliodd y gofyniad blynyddol am braesept/ardoll/adnoddau o broses gyllidebu ddigonol, cafodd cynnydd yn erbyn y gyllideb ei fonitro'n rheolaidd, ac roedd y cronfeydd wrth gefn yn briodol.

- Mae'r Cyngor wedi paratoi cyllideb flynyddol i gefnogi ei braesept
- Mae gwariant gwirioneddol yn erbyn y gyllideb yn cael ei adrodd yn rheolaidd i'r Cyngor
- Nid oes unrhyw amrywiannau anesboniadwy sylweddol o'r gyllideb

Cafodd yr incwm disgwylidig ei dderbyn yn llawn, ar sail prisiau cywir, ei gofnodi'n briodol a'i fancio'n syth, a rhoddwyd cyfrif priodol am TAW.

- Mae incwm yn cael ei gofnodi'n gywir a'i fancio'n brydlon
- Mae'r praesept a gofnodwyd yn y llyfr arian parod yn cytuno gyda hysbysiad awdurdod y Dreth Gyngor
- Mae rheolaethau diogelwch dros arian parod yn ddigonol ac effeithiol

Talwyd cyflogau i gyflogeion a lwfansau i aelodau yn unol â chymeradwyaethau a gofnodwyd, a chymhwyswyd gofynion TWE ac Yswiriant Gwladol yn briodol.

- Mae gan holl gyflogeion gytundebau cyflogaeth gyda thelerau ac amodau clir. Fodd bynnag, nid yw'r cytundebau bellach yn adlewyrchu'r telerau cyflogaeth cyfredol
- Mae'r cyflogau a dalwyd yn cytuno gyda'r rhai a gymeradwywyd gan y Cyngor
- Mae taliadau eraill i gyflogeion yn rhesymol ac wedi'u cymeradwyo gan y Cyngor
- Mae'r Cyngor fel cyflogwr wedi gweithredu trefniadau PAYE/NIC yn gywir

Roedd y cofrestrau asedau a buddsoddiadau yn gyflawn ac yn gywir, ac yn cael eu cynnal yn briodol.

- Mae'r Cyngor yn cadw cofrestr o'r holl asedau materol y mae'n berchen neu'n gyfrifol amdanynt
- Mae'r gofrestr asedau yn gyfoes
- Mae prisiau yswiriant asedau yn cytuno gyda'r rhai yn y gofrestr asedau

Cafodd cysoniadau cyfrifon banc cyfnodol ac ar ddiwedd y flwyddyn eu cynnal yn briodol.

- Caiff cysoniad banc ei baratoi i bob cyfrif banc
- Caiff trefniadau cysoni banc eu cynnal yn rheolaidd ac yn amserol
- Nid oes unrhyw gofnodion mantoli heb eu hesbonio yn unrhyw gysoniad

Cafodd datganiadau cyfrifyddu a baratowyd yn ystod y flwyddyn eu paratoi ar y sail cyfrifyddu gywir, roeddent yn gyson â'r llyfr arian parod, wedi'u cefnogi gan lwybr archwilio digonol o gofnodion sylfaenol, a, lle y bo'n briodol, cafodd dyledwyr a chredydwyr eu cofnodi'n briodol.

- Caiff cyfrifon diwedd blwyddyn eu paratoi ar y sail cyfrifyddu gywir
- Mae cyfrifon yn cytuno gyda'r llyfr arian parod
- Mae llwybr archwilio o'r cofnodion ariannol sylfaenol i'r cyfrifon
- Mae dyledwyr a chredydwyr wedi'u cofnodi'n gywir

Wales Audit Office

24 Cathedral Road

Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

We welcome telephone calls in
Welsh and English.

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

Rydym yn croesawu galwadau
ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru